herpy

SKÖLDPADDOR

Red-Footed Tortoise

Chelonoidis carbonarius

Chelonoidis carbonarius är en medelstor, mörk landsköldpadda från Sydamerikas savanner och skogsbryn med röda till orange fjäll på huvud och ben. Skölden blir vanligtvis 30-35 cm lång, djuret lever i minst 50 år och är en av de mest hållna tropiska landsköldpaddorna. Den behöver hög luftfuktighet och värme hela året och äter både växter, frukt och lite animalisk föda.

Familj: Testudinidae Tidigare namn: *Chelonoidis carbonaria; Geochelone carbonaria; Testudo carbonaria*

FAKTARUTA

DJURET

Vuxenstorlek	**30-45 cm** total längd inkl. svans
Livslängd	**50-70 år**
Aktiv	**På dagen**
Levnadssätt	**Marklevande**
Biotop	**Savann, torrskog och regnskog**
Svårighetsgrad	**Viss erfarenhet**

SKÖTSEL

Min. terrarium	**280 × 140 × 60 cm** L × B × H för 1 vuxet djur
Temperatur, dag	**24-29 °C**
Värmeplats	**32-35 °C**
Temperatur, natt	**20-23 °C**
Luftfuktighet	**70-90 %**
Vatten	**Vattenskål**
UVB	**Nödvändigt** Fergusonzon 2
Föda	**Insekter, frukt, växter och maskar/sniglar**
Hålls	**Ensamma eller i grupp**

AVEL

Fortplantning	**Äggläggande**
Kullstorlek	**2-7 ägg**
Inkubation	**105-200 dagar** vid 28-31 °C

SKYDD OCH PAPPER

CITES	**Bilaga II**
EU-bilaga	**Bilaga B**
IUCN	**Ej bedömd (NE)**

Om arten

Chelonoidis carbonarius är en medelstor landsköldpadda med en avlång, högt välvd ryggsköld (carapax) med nästan parallella sidor och en något tillplattad rygg. Skölden är mörkbrun, grå eller nästan svart med en ljusgul fläck mitt i varje sköldplatta. Buksköldens färg är ljus med ett mörkt mönster. Huvud och ben är mörka med stora fjäll i gult, orange eller kraftigt rött, och det är de som har gett arten dess välkända utseende. Unga djur är rundare, plattare och ljusbruna, med taggiga sköldkanter och starkare färger. Nykläckta ungar är omkring 4-5 cm.

Alla mått i texten avser sköldlängden. Vuxna djur är vanligtvis 30-35 cm, 45 cm är inte ovanligt, och det största kända djuret var 60 cm och över 28 kg. Hanarna är något större och mer färgade än honorna. Hanen har en inåtbuktad buksköld, en lång, kraftig svans och hos vissa former en tydlig midjeinsnörning längs sidorna. Honan har en kort, kägelformad svans. Storlek, färg och sköldform varierar med ursprunget: djur från Panama och Colombia är gråaktiga och små, djur från Gran Chaco är stora, och djur från östra Brasilien är små med grått mellan plattorna och ofta ett rött huvud. Fråga om djurets ursprung och föräldradjurens storlek innan du köper, så att du kan planera utrymme för ett djur som blir 40 cm eller mer.

Artnamnet *carbonarius* betyder "kolaktig" och syftar på mörkt kol med glödande fläckar, alltså sköldens mörka plattor med de ljusa mitterna. Arten beskrevs av Johann Baptist von Spix 1824. Arten har tidigare stått som *Geochelone carbonaria* och *Testudo carbonaria*. Den är nära släkt med *Chelonoidis denticulata*, som lever i djupare skog och har gula fjäll. Hybrider mellan *C. carbonarius* och *Astrochelys radiata* har beskrivits från fångenskap.

Utbredning och livsmiljö

Chelonoidis carbonarius finns i norra och centrala Sydamerika och sydöstra Panama. Utbredningen går från Panama och Colombia, både väster om Anderna och öster om dem, genom Venezuela, Guyana, Surinam och Franska Guyana till östra och södra Brasilien, där arten finns från Roraima i norr till Rio de Janeiro och Rio Grande do Sul i söder, men nästan inte i själva Amazonbassängens regnskog. Vidare finns den i Peru, östra Bolivia, Paraguay och norra Argentina samt på Trinidad.

Arten har också förts in till flera karibiska öar, men kartan visar bara den ursprungliga utbredningen. Arten är inte jämnt fördelad: den saknas i stora, sammanhängande skogsområden och är vanligast i övergången mellan skog och öppen mark. Bestånden är pressade av insamling av ägg och vuxna djur för föda och handel och av förstörelse av levnadsmiljöerna.

> **Naturlig utbredning:** Panama, Colombia, Venezuela, Guyana, Surinam, Franska Guyana, Brasilien, Peru, Bolivia, Paraguay, Argentina och Trinidad och Tobago.

LIVSMILJÖ

Arten lever i de flesta delar av utbredningen i övergångszoner mellan skog och savann: skogsbryn, buskage, öppna skogar, torra skogar och gräsmark. Klimatet är varmt och fuktigt med en temperatur omkring 30 °C, som sällan kommer under 20 °C eller över 35 °C. I större delen av området finns en svalare regntid och en varmare torrtid, men på enstaka platser i söder kan det komma kalla perioder.

I den norra delen av utbredningen skiftar klimatet bara lite, och djuret kan söka föda hela dagen, ofta mest på eftermiddagen. Det går inte i vintervila, men i de varmare och torrare trakterna i söder kan det gå i sommarvila under de torraste månaderna. Det lever av en bred kost av blad, gräs, blommor, frukter, svampar och ibland maskar och andra smådjur, och det äter också as när tillfälle ges.

Läs mer: Vintervila och årstider

Skötsel

TERRARIET

Chelonoidis carbonarius är en aktiv sköldpadda som använder allt utrymme den får. Den lever på marken, så golvyta är viktigare än höjd. I Norden är det inomhusterrariet djurets egentliga hem större delen av året. En utomhushage är ett bra komplement under varma sommardagar, vanligtvis från juni till augusti, men djuret ska in när dagstemperaturen ligger under omkring 18 °C. Hagen ska ha en solig del och en skuggig del, väldränerad botten och en ogenomskinlig vägg på minst 60 cm över marken som går 30 cm ner i marken. Djuret försöker ta sig igenom allt det kan se igenom. Täck hagen med nät mot rovdjur och kråkfåglar. Om natten faller under 10 °C, vilket den ofta gör under en nordisk sommar, ska djuret ha ett slutet, torrt skydd med en ljusfri värmekälla som håller 21-24 °C, eller tas in på natten.

Inomhus är minimistorleken för ett vuxet djur 8 gånger sköldlängden på längden och 4 gånger på bredden. Mindre utrymme används ofta med framgång, men den vanliga rekommendationen är 8 × 4 gånger sköldlängden. För ett djur på 35 cm ger det 280 × 140 cm, och terrariet ska vara minst 60 cm högt. Varje extra sköldpadda kräver minst 1,5 m² extra bottenyta. Använd ett slutet terrarium eller ett bord med lock: öppna sköldpaddsbord gör det omöjligt att hålla luftfuktigheten uppe. Sätt en ogenomskinlig kant på 10-15 cm längst ner på glasfronten, så att djuret inte går och stressar mot glaset.

Bottnen ska vara en fuktbevarande, mullrik jordblandning (till exempel matjord, kokosfiber och lite sand) på minst 10 cm inomhus och gärna 30 cm utomhus, så att djuret kan gräva ner sig. Lägg minst 2-3 cm löv ovanpå. Inred med flera gömställen, ihåliga stammar, platta stenar, jordkullar och en lerpöl, som djuret älskar. Minst ett gömställe ska vara ett fuktigt gömställe, fodrat med fuktad sphagnum eller löv. Ungar kan under de första åren bo i en stor plastlåda eller ett slutet sköldpaddsbord med samma inredning.

Läs mer: Luftfuktighet, sprayning och ventilation

TEMPERATUR

Inomhus ska det finnas en gradient. Lufttemperaturen är 24-29 °C på dagen, och solplatsen under värmelampan är 32-35 °C, mätt på själva underlaget. På natten får temperaturen sjunka till 20-23 °C, och ungar hålls varmare på natten än vuxna. Använd flera halogenlampor eller en blandning av värmelampor och en värmepanel med termostat, så att värmen fördelas över en stor solplats. Lampan ska sitta minst 30 cm över skölden för att undvika brännskador.

Djuret är mest aktivt vid 27-30 °C. Utomhus ska det finnas tillräckligt med skugga för att det ska kunna bli av med värmen: sommartemperaturer upp mot 35 °C tolereras när det finns en sval, skuggig plats. Kalla nätter är en större risk, särskilt i kombination med fukt. Om natten faller under 10 °C ska djuret ha ett uppvärmt skydd eller tas in. Arten ska inte gå i vintervila. Den behöver värme och ljus hela året, även på vintern, då aktiviteten kan vara något lägre.

Läs mer: Värme och temperatur

LUFTFUKTIGHET OCH VATTEN

Arten kommer från ett varmt och fuktigt klimat och ska ha hög luftfuktighet: 70-90 %, med korta toppar upp mot 100 %. Fukta jordlagret och ytorna 2-3 gånger dagligen med en tryckspruta eller ett dimsystem och undvik att spraya direkt på djuret. Ett fuktigt gömställe med fuktad mossa eller fuktade löv behövs alltid, även utomhus, och djuret vill gärna gräva ner sig i fuktiga löv.

Ungar och halvstora djur torkar ut betydligt snabbare än vuxna och får en knölig sköld om fuktigheten är för låg. Vuxna tål lite torrare perioder, men de ska hållas torra under kalla nätter. Ge en låg vattenskål eller ett badkar som djuret lätt kan ta sig in och ut ur och sitta i; arten älskar att bada. Skålen ska sköljas dagligen och desinficeras varje gång djuret har gjort avföring i den. Ungar badas dessutom 15-30 minuter i ljummet vatten en till två gånger i veckan för att säkra vätskebalansen.

LJUS OCH UVB

C. carbonarius är dagaktiv och ska ha UVB när den inte är i direkt sol. Mät UV-indexet 2,0-3,0 på solplatsen (Ferguson-zon 2). Det uppnås till exempel med ett T5 HO UVB-rör på 6 % på 30-35 cm avstånd eller ett på 12 % på 45-55 cm avstånd, när röret sitter över ett nät som dämpar ljuset något. Röret ska vara omkring hälften så långt som terrariet och placeras över den varma sidan. Byt det enligt tillverkarens anvisning, eftersom UVB-utbytet sjunker långt innan röret går sönder.

Eftersom arten är en skogsbrynsart behöver den inte särskilt skarpt ljus, men ett UVB-rör ensamt ger inte tillräckligt med ljus. Komplettera med en LED-lampa med dagsljus omkring 6500 K som täcker större delen av terrariet, särskilt om du använder levande växter. Ljuset följer årstiden: omkring 13 timmar på sommaren och 11 timmar på vintern. Utomhus behövs inget konstgjort ljus, men glas och plexiglas stoppar UVB, så solbad bakom en ruta hjälper inte.

Läs mer: Ljus och UVB

UTFODRING

C. carbonarius är allätare och äter i naturen växter, blommor, frukt, svampar och lite animalisk föda. I fångenskap fungerar en fördelning på omkring 90 % växtmaterial och 10 % animalisk föda. Växterna delas grovt i 55 % frukt, blommor och blad och 35 % gräs och grönsaker, och de sista 10 % är animalisk föda och svampar. Det är en annan kost än hos de medelhavsarter som bara äter växter: frukt hör till, i måttliga mängder.

Basfodret är blad och örter som maskros, hibiskus, mullbärsblad och mörka bladgrönsaker, och därtill kommer gräs, hö, kaktusblad och grönsaker som paprika, squash och pumpa. Frukten kan vara äpplen, bär, fikon, mango, melon och papaya. Animalisk föda är daggmaskar, uppfödda snäckor, mjölmask, kackerlackor och liknande i små mängder, och därtill kommer ätliga svampar. Variera så mycket som möjligt: arten har i naturen en mycket varierad kost.

Ungar utfodras dagligen med så mycket de vill äta. Nära vuxen ålder utfodras de varannan dag för att undvika fetma. Fodret serveras alltid på en platt skål eller sten, så att djuret inte äter jord. Strö ett kalk- och vitamintillskott över fodret ett par gånger i veckan, och låt ett sepiaskal ligga framme hela tiden, så att djuret själv kan gnaga på det. Snabb tillväxt av för mycket protein ger en knölig, deformerad sköld.

Läs mer: Kalk, vitaminer och tillskott

BETEENDE OCH HANTERING

Arten är nyfiken, aktiv och förhållandevis lugn. Den lär sig känna igen sin ägare, kommer gärna fram när det finns mat och tar mat från en hand eller en pincett. Den är inget djur som ska tas upp och gosas med: hantering stressar, och ett fall kan vara ödesdigert. När det är nödvändigt lyfter du djuret underifrån med hela handen och stödjer både kropp och ben.

Djuret kan hållas ensamt eller i grupper av samma kön, så länge de är ungefär lika stora och det finns gott om gömställen och synbarriärer, så att de kan hålla sig ifrån varandra. Grupphållning kräver mycket utrymme och är svårt under de kalla

månaderna. Hanarna är mest oförsonliga mot varandra och kan knuffa, välta och bita. Under parningen jagar hanen honan, ger höga kluckljud och stöter henne med skölden. Blanda inte arten med andra sköldpaddor, eftersom de kan smitta varandra. Att gå fram och tillbaka längs väggen är ett tecken på stress.

Avel

KÖNSMOGNAD OCH KÖNSBESTÄMNING

Hanen är något större än honan och har en inåtbuktad buksköld, en lång, kraftig svans, ofta buren åt sidan, och hos vissa former en tydlig midjeinsnörning. Honan har en kort, kägelformad svans och en plattare buksköld. Könet kan som regel ses hos större unga djur. Djuren når avelsstorlek vid omkring 20-25 cm sköldlängd, beroende på den lokala formen. Åldern vid könsmognad är inte dokumenterad, men de unga djuren växer snabbt de första 5-10 åren och långsammare därefter. Antalet ägg och kläckningsframgången ökar tills honan är fullvuxen.

PARNING

Parningen sker när djuren är i god kondition och hålls varma. Hanen följer efter honan, rör vid hennes sköld och luktar på hennes kloak medan han ger höga kluckljud. Han bestiger henne, stampar mot hennes svans och utstöter ett raspigt "skall". Honan kan skjuta bort honom genom att gå vidare eller använda låga grenar. Håll uppsikt över djuren, och skilj dem åt om honan får skador eller inte kan komma undan hanen. Ge honan många gömställen. Håll inte flera hanar tillsammans med få honor.

ÄGGLÄGGNING OCH KULLAR

Honan börjar gräva bo fem till sex veckor efter parningen. Hon gräver ett flaskformat bo på omkring 10 × 20 cm med bakbenen och använder flera timmar på det. Hon kan gräva flera halvfärdiga bon och överge ett hon är i gång med. Ge henne en solig sluttning eller en låda med djup, lös och fuktig jord där hon kan gräva och där jorden inte är hård. Honorna lägger 2-7 kulrunda ägg på omkring 5 × 4 cm och 50 g per kull och ofta flera kullar efter varandra med några veckors mellanrum. Antalet kullar per år är inte dokumenterat.

INKUBATION

Äggen flyttas försiktigt utan att vändas till en äggkläckare, där de ligger i en låda med torr vermikulit vid hög luftfuktighet. Inkubationstiden är 105-200 dagar och ofta omkring 150 dagar. Ruva äggen vid 28-31 °C; temperaturen är lånad från besläktade landsköldpaddor. Könet beror förmodligen på temperaturen som hos andra landsköldpaddor, men gränserna är inte dokumenterade för arten. Ungarna öppnar ägget med en äggtand och stannar kvar i ägget eller i boet några dagar medan skölden rätar ut sig och gulesäcken tas upp.

UPPFÖDNING AV UNGAR

Ungar mäter 4-5 cm och lever de första dagarna på gulesäcken. Håll dem i en sluten låda eller ett litet terrarium med hög luftfuktighet, ett fuktigt gömställe, 10 cm jord och en varm plats på 32-35 °C. Ge UVB, en mycket låg vattenskål och ett ljummet bad flera gånger i veckan. Utfodra dagligen med samma örter, blad och frukter som de vuxna, i små bitar, och låt dem äta vad de kan. Låg fuktighet ger en knölig sköld. Djuren växer snabbt, och om vädret tillåter ska de ut i sol och frisk luft i en tät, övertäckt hage med skugga och uppvärmt skydd.

Hälsa och vanliga misstag

De vanligaste problemen beror på skötselfel:

- Luftvägsinfektion: bubblande näsa, rasslande andning och slem. Beror på kalla och våta förhållanden. I början kan mer värme och lite lägre fuktighet under ett par veckor hjälpa, men om det skummar vid näsa eller mun måste en veterinär kontaktas.
- Knölig sköld och skelettsjukdom: för torra förhållanden, för lite UVB eller kalk och för snabb tillväxt. Knölig sköld ses särskilt hos djur som vuxit upp i fångenskap; vilda djur har oftast en slät sköld.
- Uttorkning: särskilt hos ungar.
- Parasiter: vanligt hos importerade djur. Tecken är lös avföring och viktnedgång.
- Matsmältningsproblem av underlag som sväljs med maten.

Väg djuret regelbundet: viktnedgång är ofta det första tecknet, eftersom reptiler döljer sjukdom. Ett nytt djur ska i karantän innan det kommer ihop med andra sköldpaddor. Kontakta en veterinär med erfarenhet av reptiler om djuret inte äter på ett par veckor, går ner i vikt eller har vätska från näsan. Tvätta händerna före och efter kontakt.

Läs mer: Karantän och hygien

Fråga alltid dina kunniga bekanta

Guiden är ett bra ställe att börja på, men den kan inte ersätta erfarenhet. Djur är olika, och mycket av det viktigaste lär man sig av dem som har hållit arten i åratal. Prata med en uppfödare, en erfaren djurhållare eller en veterinär med kunskap om kräldjur och groddjur innan du skaffar djuret - och igen om något verkar fel.